

رقم تسهیلات معوق کلان بانکی رکورد شکست و به ۸۰۰ همت رسید

ابرجالشی وزارتخانهٔ بدون وزیر

یکی از چالش‌های نظام بانکی در اقتصاد ایران که بر قدرت تسهیلات‌دهی بانک‌ها اثرگذار بوده افزایش حجم تسهیلات غیرجاری مطالبات معوق است. انباشت این معوقات از طرفی چالشی جدی برای مدیریت نقدینگی بانک‌ها محسوب شده و از طرف دیگر به سبب فشار بانک‌ها به بانک مرکزی برای تأمین نقدینگی موجب افزایش پای پولی شده است. رشد فزاینده تسهیلات غیرجاری بانکی و افزایش سهم آن در قیاس با وام‌های پرداختی و مهم‌تر اینکه افزایش سهم مطالبات مشکوک‌الوصول وام‌ها، تسهیلات غیرجاری را به یکی از تهدیدهای جدی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تبدیل کرده است. مطالبات غیرجاری به دلیل قفل کردن تسهیلات بانک‌ها در فرایندی خارج از این چرخه، عملاً بخشی از دارایی‌های بانک‌ها را از مدیریت اعتباری آن‌ها خارج کرده و توان اعتباردهی‌شان را کاهش می‌دهند. عوامل متعددی بر مطالبات غیرجاری بانک‌ها تأثیرگذارند که در یک جمع‌بندی کلی، تکالیف دولتی (تسهیلات تکلیفی)، بی‌ثباتی اقتصاد کلان و عوامل داخل بانک سه عامل مهم افزایش تسهیلات غیرجاری بانک‌ها در ایرانند. وجود عواملی نظیر بی‌ثباتی‌های اقتصاد کلان، افزایش بی‌رویه وام‌دهی، دخالت سسگین دولت‌ها و نبود کنترل بر وام‌دهی‌های رابطه‌ای، افزایش بدهی‌های بانک‌ها همراه با نبود تطابق ارزی و سررسید بالا را می‌توان از مهم‌ترین دلایل پیدایش معوقات برشمرد. افزایش تسهیلات غیرجاری هشداری برای شبکه بانکی است و می‌تواند بر رشد اقتصادی در بلندمدت تأثیر بد گذاشته و چرخه تولید را مختل کند. این نسبت در شبکه بانکی ایران روندی صعودی داشته و نسبت به استاندارد بین‌المللی مقدار بزرگی است؛ چراکه این نسبت در اکثر بانک‌های معتبر دنیا بین ۲ تا ۵ درصد است و معوقات بیش از ۵ درصد تسهیلات بانکی به‌عنوان ریسک پرخطر محسوب می‌شود؛ حال اینکه در حال حاضر این میزان برای برخی از بانک‌های کشور تقریباً ۳ تا ۴ برابر آن بوده است. در گزارش حاضر به بررسی وضعیت تسهیلات کلان بانک‌ها پرداخته شده است. داده‌ها نشان می‌دهد رقم تسهیلات کلان بانک‌ها در انتهای سال ۱۴۰۳ حدود ۴ هزار و ۳۷۶ همت بوده که ۸۰۰ همت از آن معادل ۱۸٫۳ درصد معوق شده است.

۸۰۰ همت معوقات کلان

براساس داده‌های بانک مرکزی ایران، در پایان سال۱۴۰۳ بانک‌ها لیست ۴ هزار و ۳۷۶ همت از تسهیلات کلان خود را منتشر کرده‌اند. از این رقم، ۳ هزار و ۵۷۵ همت تسهیلات جاری و ۸۰۰ همت معادل ۱۸٫۳ درصد از آن جزء تسهیلات غیرجاری است. از رقم ۴ هزار و ۳۷۶ همت کلان بانک‌ها، حدود ۷۸۵ همت مربوط به تسهیلات کلان بانک پاسارگاد است. بانک ملت با ۵۳۸ همت دوم بوده و بانک دولتی صنعت و معدن با ۴۶۹ همت سوم است. صادرات با ۳۴۸ همت، سپه با ۲۶۹ همت، تجارت با ۲۴۴ همت، ملی با ۲۴۱ همت، اقتصادنوین با ۱۹۹ همت، آینده با ۱۹۰ همت و توسعه صادرات با نزدیک به ۱۴۶ همت به ترتیب بیشترین تسهیلات کلان را دارند. بانک شهر با ۱۴۲ همت، گردشگری با ۱۲۵ همت، پارسین با ۱۲۳ همت، مسکن با ۱۱۲ همت و سامان با نزدیک به ۱۰۲ همت در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۳۳۱ همت تسهیلات در دست شرکت‌های بانک‌ها

یکی از اطلاعات مهم داده‌های تسهیلات کلان بانکی، داده‌های مربوط به تسهیلات اشخاص مرتبط با بانک است. براساس داده‌های بانک مرکزی ایران، در پایان سال ۱۴۰۳ مجموع تسهیلات اشخاص مرتبط با بانک‌ها به بیش از ۳۳۱ هزار میلیارد تومان رسیده است که از این مقدار، ۲۳۵ هزار و ۴۴۹ میلیارد تومان تسهیلات جاری و ۹۵ هزار و ۶۷۸ میلیارد تومان از آن، تسهیلات غیرجاری است. بانک آینده با ۸۵/۵ همت در رتبه اول بیشترین اعطای تسهیلات به اشخاص زیرمجموعه قرار دارد. پس از آن، بانک شهر با ۶۸ همت، گردشگری با ۳۲/۶ همت، پاسارگاد با ۳۰/۲ همت، ایران زمین با ۲۵/۷ همت و مؤسسه ملل با ۲۳/۵ همت، بیشترین تسهیلات را به اشخاص زیرمجموعه خود اعطا کرده‌اند. بانک‌های توسعه‌ععاون، پست بانک، دی، سرمایو مسکن و همچنین بانک‌مشتک ایران و ونز ونلا هم‌چنین رقیب رابری تسهیلات اشخاص مرتبط خود ثبت نکرده‌اند. نکته قابل تأمل در تسهیلات اعطایی بانک‌ها به اشخاص زیرمجموعه خود، وجود نزدیک به ۹۶ همت تسهیلات غیرجاری است. به عبارتی از ۳۳۱ همت مانده تسهیلات اشخاص زیرمجموعه بانک‌ها، حدود ۹۶ همت ۲۹ درصد از آن

غیرجاری و معوق شده است. از رقم ۹۶ همت تسهیلات غیرجاری اشخاص زیرمجموعه بانک‌ها، حدود ۸۹ درصد از آن مربوط به تسهیلات غیرجاری اشخاص زیرمجموعه بانک آینده و مابقی مربوط به بانک‌های دیگر است.

۱۸ درصد از تسهیلات کلان معوق است

آن‌طور که گفته شد، بانک‌ها لیست ۴ هزار و ۳۷۶ همت از تسهیلات کلان خود را منتشر کرده‌اند. از این رقم، حدود ۳ هزار و ۵۷۵ همت تسهیلات جاری و ۸۰۰ همت معادل ۱۸٫۳ درصد از آن جزء تسهیلات غیرجاری است. در کنار این عدد که مربوط به رقم تسهیلات کلان (و نه کل تسهیلات خرد و کلان) بوده، بانک مرکزی در انتهای بهمن سال ۱۴۰۳ آخرین مانده تسهیلات جاری و غیرجاری نظام بانکی را منتشر کرده که حجم آن تا بهمن سال گذشته به ۹ هزار و ۷۴۵ همت رسیده است. با در نظر گرفتن آن رقم، سهم تسهیلات غیرجاری کلان نظام بانکی از کل تسهیلات بانک‌ها به ۸٫۲ درصد می‌رسد. اما برگردیم به تسهیلات کلان غیرجاری. گفته شد که رقم آن در پایان سال ۱۴۰۳ حدود ۸۰۰ همت بوده است. توزیع این رقم در بین بانک‌ها دولتی و خصوصی قابل تأمل است. در بین بانک‌ها، بانک صنعت و معدن با حدود ۲۰۰ همت تسهیلات غیرجاری، در رتبه اول قرار دارد. پس از آن، بانک آینده با ۱۸۸ همت دوم بوده و پاسارگاد با ۵/۵ همت سوم است. بانک صادرات با ۵۲ همت، تجارت با ۴/۴ همت، ملی با ۳/۲ همت، توسعه صادرات با ۲۹ همت و کشاورزی با ۳/۳ همت در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

کمترین رقم تسهیلات غیرجاری کلان مربوط به بانک‌های ایران و ونز ونلا، توسعه تعاون با ۱۵۱ میلیارد تومان، سامان با ۲۳۵ میلیارد تومان، سینا با ۴۸۵ میلیارد تومان و رفاه کارگران با ۹۸۱ میلیارد تومان بوده است.

این داده‌ها نشان می‌دهد از مجموع ۸۰۰ همت تسهیلات غیرجاری، همچنین از رقم ۸۰۰ همت، حدود ۳۸۸ همت یا ۴۸٫۵ درصد از آن مربوط به دو بانک صنعت و معدن و آینده است. اگر این تعداد را به شش بانک برسانیم (شامل بانک‌های صنعت و معدن، آینده، پاسارگاد، صادرات، تجارت و ملی) رقم مذکور به حدود ۶۰۲ همت می‌رسد که معادل ۷۵ درصد از کل تسهیلات غیرجاری

وضعیت تسهیلات اشخاص مرتبط با بانک‌ها تا پایان سال ۱۴۰۳ (میلیارد تومان)

بانک	مانده جاری	مانده غیر جاری	مجموع
آینده	۷۱	۸۵,۴۹۳	۸۵,۵۶۴
شهر	۶۸,۰۲۰	۴۸	۶۸,۰۶۸
گردشگری	۳۲,۳۲۳	۲۷۳	۳۲,۵۹۶
پاسارگاد	۳۰,۰۹۷	۸۵	۳۰,۱۸۲
ایران زمین	۲۵,۷۳۲	-	۲۵,۷۳۲
ملل	۱۴,۶۴۸	۸,۸۸۳	۲۳,۵۳۱
رفاه	۲۱,۸۸۷	-	۲۱,۸۸۷
ملت	۱۸,۵۱۷	-	۱۸,۵۱۷
صادرات	۷,۸۸۲	۲۴۸	۸,۱۳۰
پارسین	۲,۹۵۲	-	۲,۹۵۲
ملی	۲,۹۲۵	-	۲,۹۲۵
اقتصاد نوین	۱,۸۸۸	-	۱,۸۸۸
سامان	۱,۸۱۵	-	۱,۸۱۵
کشاورزی	۱,۶۰۶	۱۵	۱,۶۲۲
تجارت	۱,۰۵۴	۱۵۰	۱,۲۰۴
کارآفرین	۱,۱۶۵	-	۱,۱۶۵
سینا	۷۴۱	۲۶۷	۱,۰۰۹
توسعه صادرات	۹۵۲	-	۹۵۲
سپه	۳۷۷	۲۱۵	۵۹۲
صنعت و معدن	۳۹۹	-	۳۹۹
خاورمیانه	۳۹۵	-	۳۹۵
پست بانک	-	-	-
توسعه تعاون	-	-	-
دی	-	-	-
سرمایه	-	-	-
مسکن	-	-	-
مجموع	۲۳۵,۴۴۹	۹۵,۶۷۸	۳۳۱,۱۲۸

منبع: اطلاعات تسهیلات کلان بانک مرکزی ایران

افزایش ۱ تا ۳ درصدی مصرف انرژی با عدم تغییر ساعت

یانده جیمیی
خبرنگار گروه اقتصاد

در حالی که صنعت برق ایران با ناترازی بی‌سابقه‌ای دست‌وپنجه نرم می‌کند، بحث باگشت به تغییر ساعت رسمی کشور دوباره داغ شده است. مسئولان توانیر می‌گویند جلو کشیدن ساعت می‌تواند به‌اندازه تولید یک نیروگاه بزرگ در مصرف برق صرفه‌جویی ایجاد کند. سیدسعید میرشرقی، کارشناس انرژی معتقد است کاهش ساعت کاری اداری و جابه‌جایی ساعت می‌تواند تا ۲۵۰۰ مگاوات از بحران ناترازی بکاهد. از سوی دیگر نیز مطالبات مرکز پژوهش‌های مجلس نیز نشان می‌دهد اجرای تغییر ساعت رسمی کشور می‌تواند بین ۱ تا ۳ درصد در مصرف برق و ۱ تا ۱٫۵ درصد در کاهش پیک مصرف برق مؤثر باشد.

صرفه جویی یک نیروگاهی با تغییر ساعت رسمی کشور

مصطفی رجبی مشه‌هدی، مدیرعامل توانیر، چند روز قبل با اشاره به بحران ناترازی در صنعت برق، تأکید کرد که تغییر س‌ساعت رسمی کشور می‌تواند به‌طور مؤثری در کاهش مصرف برق، به‌ویژه در ساعات اوج مصرف، کمک کند. به گفته او، این سیاست‌ها در بسیاری از کشورها اجرا شده و نتایج مثبتی داشته است. او افزود که در صورت جلو کشیدن ساعت، بخشی از مصرف برق کاهش می‌یابد و این کاهش معادل تولید یک نیروگاه بزرگ است. با تصویب لایحه‌ای در هیئت وزیران، دولت ممکن است دوباره اختیار تغییر ساعت را به دست آورد تا بر اساس شرایط برق کشور تصمیم‌گیری کند.

راهکار کاهش ساعت کاری

سیدسعید میرشرقی، کارشناس انرژی در گفت‌وگو با «فره‌نختمان» درباره تغییر ساعت رسمی کشور و تأثیر آن بر کاهش مصرف انرژی اظهار داشت: «در بحث صرفه‌جویی انرژی، به‌ویژه در صنعت برق، دو موضوع کلیدی مطرح است؛ یکی کاهش ساعت کاری ادارات، و دیگری جابه‌جایی زمان شروع و پایان این ساعات. هر دو عامل بر مصرف برق تأثیرگذارند، اما میزان این تأثیر با یکدیگر تفاوت دارد و باید وزن و نقش هر کدام به‌درستی سنجیده شود. در مدل فعلی، اگر ساعت کاری از ۷ صبح تا ۲ بعدازظهر به ۶ صبح تا ۱ بعدازظهر تغییر کند، ما با دو مرحله تصمیم‌گیری روبه‌رو هستیم. نخست، کاهش ساعت کاری که نیازمند تأیید سازمان امور اداری و استخدامی است و سپس جابه‌جایی ساعت شروع که باید به تصویب مجلس برسد.»

کاهش ساعت کار یا جابه‌جایی ساعت رسمی؟

وی افزود: «تجربه نشان داده که کاهش ساعت کاری اداری تأثیر بسیار بیشتری بر کاهش مصرف برق دارد. به‌عنوان مثال، در سال‌های گذشته میزان صرفه‌جویی از حدود ۱۰۰۰ مگاوات شروع شده و در سال جاری به حدود ۱۷۰۰ تا ۱۸۰۰ مگاوات رسیده است. این در حالی است که جابه‌جایی ساعت، به‌تنهایی حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ مگاوات تأثیر دارد. بنابراین، می‌توان گفت تأثیر کاهش ساعت کاری اداری به‌مراتب چشمگیرتر است و بخش عمده‌ای از مدیریت پیک مصرف برق را پوشش می‌دهد.»

کاهش ۱۵٫۷ درصدی ناترازی برق با تغییر ساعت

میرشرقی در پایان یادآور شد: «با اجرای هر دو سیاست (کاهش و جابه‌جایی ساعت)، برآورد می‌شود که پیک مصرف برق تا حدود ۲۵۰۰ مگاوات کاهش

کلان نظام بانکی است.

بانک‌هایی که ۹۰ درصد تسهیلات کلان آنها معوق است

داده‌های بانک مرکزی بسیار قابل تأمل است. در برخی بانک‌ها سهم تسهیلات غیرجاری کلان از کل تسهیلات کلان بسیار عجیب است. برای مثال، در بانک آینده از ۱۹۰ همت تسهیلات کلان، ۹۹ درصد از آن غیرجاری شده است. در بانک سرما به ۹۲ درصد از تسهیلات غیرجاری شده و در بانک کشاورزی این مقدار بیش از ۴۷ درصد است. در بانک صنعت و معدن سهم تسهیلات کلان غیرجاری به ۴۳ درصد از کل تسهیلات کلان می‌رسد.

رشد مطالبات غیرجاری بانکی در کنار تمامی آثار سونی که می‌تواند برای اقتصاد کشور به همراه داشته باشد، بانک‌ها را نیز با چالش‌های بسیاری روبه‌رو می‌کند به گونه‌ای که هزینه‌های آن‌ها را افزایش داده، امکان برنامه‌ریزی مناسب را سلب و گردش وجوه نقد را مختل کرده و رتبه‌بندی داخلی و بین‌المللی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از سویی دیگر حجم شدن بدهی‌ها به نظام بانکی ضمن تأکید ضعف مدیران آن‌ها و کاهش اعتماد مردم به سیستم بانکی می‌تواند به خروج سپرده بینجامد و در نهایت امکان پرداخت تسهیلات بانک‌ها را به دلیل کاهش منابعی که بلوکه شده به‌طور قابل ملاحظه‌ای تحت تأثیر قرار دهد. سیواش گلزار یاور و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان «عوامل مؤثر بر اعطای تسهیلات بانک‌های تجاری ایران با تأکید بر مطالبات غیرجاری» در خصوص دلایل افزایش حجم مطالبات غیرجاری در ایران بیان می‌دارند: «شاید بتوان دلایل افزایش مطالبات غیرجاری در نظام بانکی کشور در سال‌های گذشته را ناشی از عواملی مانند کاهش مستمر ارزش پول ملی، وجود تعارض منافع در شبکه بانکی، شرکت‌های زیرمجموعه بانک‌ها، منصف‌ساختارهای حاکمیت‌شرکتی، بی‌ثباتی قیمت‌ها و نوسانات شدید و غیر قابل پیش‌بینی بازار، اختلاف فاحش در نرخ سود بانک‌ها با نرخ‌های متداول در بازار، ایجاد و افزایش شغل‌های کاذب و اشتغال اشخاص غیر حرفه‌ای و فاقد صلاحیت در امور تجارت، تولید، صنعت، صادرات و واردات که اغلب از تسهیلات مختلف بانک‌ها استفاده کرده‌اند دانست.»

تسهیلات کلان بانک‌ها براساس دو طبقه جاری و غیرجاری تا انتهای سال ۱۴۰۳ (میلیارد تومان)

بانک	مانده جاری	مانده غیر جاری	کل (میلیارد تومان)	نسبت غیرجاری به کل (درصد)
پاسارگاد	۶۹,۰۶۶	۹۴,۴۷۶	۷۸۴,۶۴۲	۱۲
ملت	۵۲۱,۲۰۵	۱۷,۱۱۲	۵۳۸,۳۱۷	۳/۲
صنعت و معدن	۲۶۹,۶۰۷	۱۹۹,۸۶۵	۴۶۹,۴۷۲	۴۲/۶
صادرات	۲۹۵,۷۸۶	۵۲,۰۸۴	۳۴۷,۸۷۰	۱۵
سپه	۲۴۵,۷۹۸	۲۳,۶۳۳	۲۶۹,۴۳۱	۸/۸
تجارت	۲۰۹,۲۷۹	۳۴,۴۰۳	۲۴۳,۶۸۲	۱۴/۱
ملی	۲۰۷,۸۰۲	۳۳,۲۱۰	۲۴۱,۰۱۳	۱۳/۸
اقتصاد نوین	۱۸۵,۹۹۳	۱۳,۴۱۰	۱۹۹,۴۰۳	۶/۷
آینده	۱,۹۵۵	۱۸۸,۴۲۳	۱۹۰,۳۷۹	۹۹
توسعه صادرات	۱۱۶,۷۶۶	۲۸,۹۳۴	۱۴۵,۷۰۰	۱۹/۹
شهر	۱۳۲,۰۲۷	۱۰,۳۰۷	۱۴۲,۳۳۳	۷/۲
گردشگری	۱۱۹,۵۸۵	۵,۸۰۷	۱۲۵,۳۹۲	۴/۶
پارسین	۱۰۵,۴۲۸	۱۷,۲۶۲	۱۲۲,۷۹۱	۱۴/۱
مسکن	۹۱,۷۰۵	۲۰,۷۰۵	۱۱۲,۴۱۰	۱۸/۴
سامان	۱۰۱,۳۸۹	۲۳۵	۱۰۱,۶۲۳	۰/۲
خاورمیانه	۷۵,۱۰۴	۵,۲۱۲	۸۰,۳۱۶	۶/۵
کشاورزی	۳۰,۴۲۹	۲۷,۳۶۶	۵۷,۷۹۴	۴۷/۴
کارآفرین	۵۴,۷۹۱	۲,۲۸۲	۵۷,۰۷۳	۴
رفاه کارگران	۳۱,۷۵۳	۹۸۱	۳۲,۷۳۴	۳
مؤسسه ملل	۱۸,۹۴۴	۱۲,۳۴۵	۳۱,۲۹۰	۳۹/۵
ایران زمین	۲۸,۴۱۶	۱,۵۶۶	۲۹,۹۸۳	۵/۲
سینا	۱۵,۶۶۶	۴۸۵	۱۶,۱۵۱	۳
توسعه تعاون	۹,۹۰۳	۱۵۱	۱۰,۰۵۳	۱/۵
دی	۸,۱۸۶	۱,۰۴۸	۹,۲۳۴	۱۱/۳
پست بانک	۴,۶۹۶	۳,۲۱۵	۷,۹۱۲	۴۰/۶
سرمایه	۴۸۱	۵,۵۱۷	۵,۹۹۸	۹۲
ایران و ونز ونلا	۲,۶۶۸	-	۲,۶۶۸	-
مجموع	۳,۵۷۵,۵۲۸	۸۰۰,۱۳۵	۴,۳۷۵,۶۶۳	۱۸٫۳

منبع: اطلاعات تسهیلات کلان بانک مرکزی ایران

پیدا کند. این عدد، در شرایط فعلی صنعت برق که با ناترازی بیش از ۲۰ هزار مگاواتی روبه‌روست، گرچه کامل‌کننده نیست، اما گامی مؤثر به‌سوی تعادل‌بخشی به شبکه برق محسوب می‌شود. در کنار این اقدامات، برنامه‌هایی برای انتشار مقالات تحلیلی نیز در دستور کار است که بر پایه تحلیل داده‌های صنعت برق ایران و جهان در سه دهه گذشته تنظیم شده‌اند. این مقالات به مقایسه روند‌های دهه‌های مختلف و تحلیل سیاست‌های درست و نادرست در این حوزه می‌پردازند و راهکارهای اجرایی برای بهبود وضعیت فعلی را ارائه می‌دهند.

تصویب طرحی که مرکز پژوهش‌های مجلس مخالف آن بود

براساس اظهارنظر کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «طرح نسخ قانون تغییر ساعت رسمی کشور» که اسفندماه ۱۴۰۰ منتشر شد، اصلی‌ترین دلیل اجرای طرح تغییر ساعت در کشورهای مختلف، صرفه‌جویی در مصرف انرژی بوده است. با این حال، در سال‌های اخیر برخی کشورهای اروپایی به دلیل نگرانی از اثرات منفی این تغییر بر سلامت عمومی، در اجرای این طرح تردید کرده‌اند. در ایران اما به دلیل تنظیم فعالیت‌ها با اوقات شرعی و زمان خورشیدی، تأثیر منفی تغییر ساعت بر سلامت کمتر از کشورهای غربی است. مطالعات انجام‌شده در ایران نشان می‌دهد اجرای تغییر ساعت رسمی کشور می‌تواند بین ۱ تا ۳۲ درصد در مصرف برق و ۱ تا ۱٫۵ درصد در کاهش پیک مصرف برق مؤثر باشد. با توجه به این نتایج و اهمیت صرفه‌جویی انرژی، کارشناسان پیشنهاد می‌دهند قانون تغییر ساعت رسمی کشور همچنان اجرا شود و طرح لغو آن تصویب نشود. با در نظر داشتن این مهم به نظر می‌رسد مرکز پژوهش‌های مجلس نظر متفاوتی نسبت به مجلس دارد.